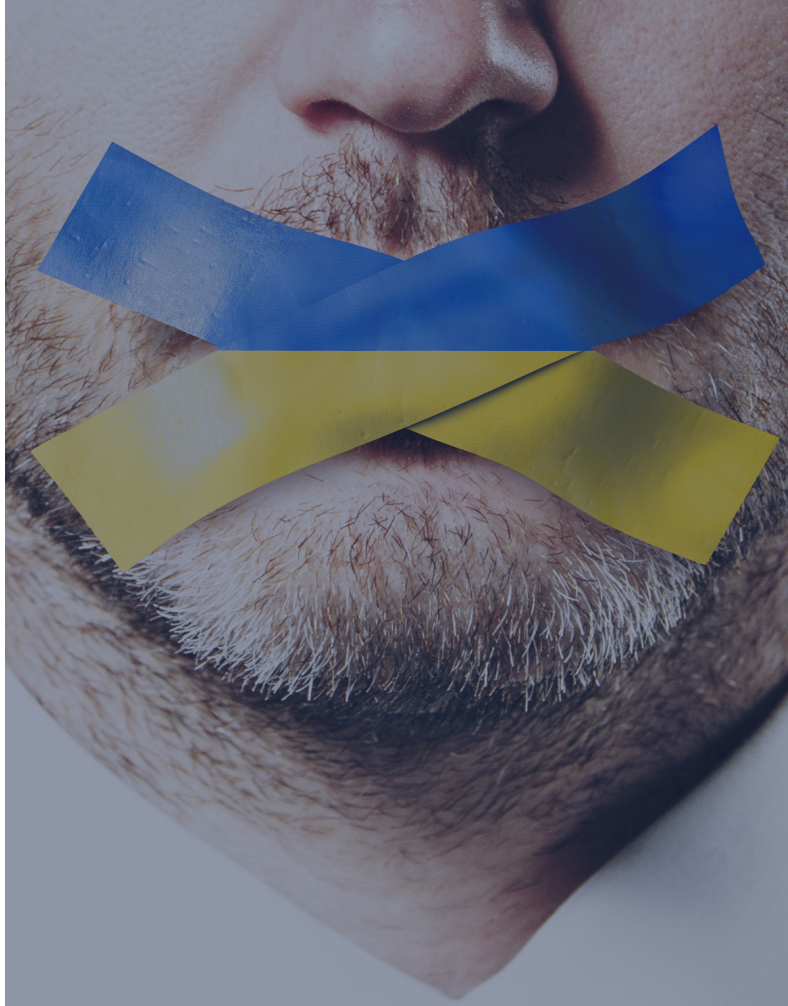

Folytatódó ukránosítás Csernyivci és Odessza megyében

SZILÁGYI MÁTYÁS

MKI Nézőpont

A Magyar Külügyi Intézet rendszeres kiadványa.

Kiadó:

© Magyar Külügyi Intézet, 2025.

Szerző(k):

Szilágyi Mátyás

Lektorálta:

Vass Ágnes

Kulcsár Andrea

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az Intézet weboldalán.

Borítókép forrás: hungarianconservative.com

Szilágyi Máttyás, vezető kutató, MKI

FOLYTATÓDÓ UKRÁNOSÍTÁS CSERNYIVCI ÉS ODESSZA MEGYÉBEN

Ukrajna kisebbségpolitikája nem csupán Magyarország számára ad okot az aggodalomra, hanem tágabb európai szinten is komoly problémát vet fel. Az oktatási és nyelvhasználati korlátozások a magyar mellett többek között a román és a moldovai közösségeket is hátrányosan érintik, és egyértelműen szembemennek az Európai Unió kisebbségvédelmi irányelveivel, valamint az Európa Tanácsnak a Regionális vagy kisebbségi nyelvek kartájában és a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezményben rögzített alapelvekkel is.¹ Nem mellékes, hogy az utóbbi tíz év során az Ukrajnában elfogadott, a kisebbségi anyanyelv és a nemzeti jelkép használatát, az anyanyelven történő oktatást, valamint a politikai és a közéletben a nemzeti kisebbségi közösségi részvételt korlátozó jogszabályok ellentétben állnak az ukrán alkotmánynak a mai napig érvényes számos előírásával, egyes törvényekkel és jogszabályokkal, valamint – nem utolsósorban – a kétoldalú nemzetközi szerződésekkel, így például a magyar–ukrán vagy a román–ukrán alapszerződéssel is.² Amennyiben a nemzeti kisebbségi jogok jelenlegi, leszűkített értelmezése válna elfogadottá az ukrainai békefolyamat jövőbeni feltételrendszerében, az nemcsak a határon túli magyarok, hanem az Ukrajnában és a térségben élő minden nemzeti és etnikai kisebbség számára is kedvezőtlen precedenst teremtené. Mindez európai viszonylatban akár azzal is járhatna, hogy az 1990-es években kialakított kisebbségi jogi normák fokozatosan leépülnének és érvényüket vesztenék, továbbá aláásná a kontinens azon alapelvét, hogy a kulturális és nyelvi sokszínűség nem gyengíti, hanem erősíti a demokráciát és a társadalmi kohéziót.

1 Szilágyi Máttyás, „Ukrajna kisebbségpolitikája nem csupán Magyarország számára ad aggodalomra okot,” stúdióbeszélgetés, 2025. november 4., közzétéve: 2025. november 4., HírTV, YouTube: 12:00, <https://hirtv.origo.hu/video/ukrajna-kisebbségpolitikaja-nem-csupan-magyarország-számára-ad-aggodalomra-okot>

2 1995. évi XLV. törvény a Magyar Köztársaság és Ukrajna között a jószomszédság és az együttműködés alapjairól Kijevben, az 1991. évi december hó 6. napján aláírt Szerződés kihirdetéséről. In: *Jogtár*, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500045.tv>

A KISEBBSÉGI JOGOK ÉS AZ ANYANYELVŰ OKTATÁS KORLÁTOZÁSA UKRAJNÁBAN

Az ukrán oktatási reform ismét felszínre hozta a nemzeti kisebbségek ügyét, különösen az ország nyugati és délnyugati térségeiben. Két megyében, Csernyivciben és Odesszában, a román és a moldovai közösségek az anyanyelvű oktatás fokozatos visszaszorításával szembesülnek, miközben az „Új Ukrán Iskola” program hivatalosan a tanügyi rendszer modernizálását célozza. A végrehajtása azonban a gyakorlatban egyre inkább az ukrán nyelv kizárólagos szerepének a megerősítését, ezzel együtt pedig a kisebbségi anyanyelven történő oktatás fokozatos felszámolásához vezet. A kialakult helyzet nemcsak helyi feszültségeket szül, hanem diplomáciai következményekkel is jár, hiszen a román és a moldovai közösségek anyanyelvi oktatási, nyelvhasználati és vallásgyakorlási jogainak a korlátozása mind erőteljesebb reakciókat vált ki Bukarestben.³

A jelek szerint a 2025/2026-os tanévben, az oktatási reform harmadik ütemében is folytatódik az ukránosítás a román és moldáv nemzeti kisebbségi közösségek által lakott régiókban, így különösen az észak-bukovinai Csernyivci és a délnyugat-ukrajnai Odessza megyében. Az ukrainai, mintegy 151 ezer fős román és 258 ezer fős moldáv kisebbség (a romániai hivatalos terminológia szerint: ukrainai román nemzeti kisebbségi közösség) anyanyelvi oktatását a hatóságok időről időre korlátozni próbálják, ami rendszeresen helyi és regionális etnikai feszültségeket okoz. Csernyivci az ukrainai román közösség hagyományos és történelmi szempontból a legfontosabb központja a Romániával határos négy ukrainai megye közül: több mint százezer román él ott, sokan szinte teljesen román lakosságú falvakban, „tömbben”, román tannyelvű iskolákba járnak.⁴

A megye délkeleti részén található Vancicăuți (Vancsikivci) község tanácsa azonban 2025. február 26-án jogszabályként adta ki azt az ukrán parlamentben elakadt, a nemzeti kisebbségi iskolákban való ún. ukrán nyelvi-oktatási közeg létrehozásával kapcsolatos tervezetet, amely a gyerekek magánérinkezése során (pl. szünetekben, kirándulásokon, szakkörökben stb.) az ukrán nyelv kizárólagos használatát írta elő. Az októberben napvilágot látott csernyivci elképzelésekben pedig már közigazgatási szinten szerepelt a korlátozás: a tervek szerint a román tannyelvű iskolák, mindenekelőtt a líceumok számát 2027-től drasz-

3 Toiu Oana, „Just concluded a phone call...”, X, November 14, 2025, https://x.com/oana_toiu/status/1989406323499303102

4 Illés Tamás: „Kelet és Nyugat között – a román csoportok etnikai földrajzi vizsgálata a kezdetektől napjainkig,” *Földrajzi Közlemények* 142, 2. sz (2018): 137–153.

tikusan csökkenteni fogják (20-ról 4-re), a többi ukrán vagy vegyes tannyelvű lesz. Jelenleg a térségben 32 líceum működik, közülük 20 kizárólag román, 12 pedig vegyes oktatási nyelvű. A román közösség vezetői azt kérték, hogy minden román településen maradjon egy líceum, illetve – amennyiben ez nem lehetséges – legalább 17-re jusson egy, ám a kérésüket egyelőre elutasították. A jelenlegi tervek szerint tehát csak Csernyivci (Cernăuți), valamint Hliboca (Hliboca), Ostrija (Ostrița) és Gerca (Herța) líceumában marad meg a kizárólagos román nyelvű oktatás. Továbbá kilenc vegyes – részben ukrán, részben román – tannyelvű líceum működne, ám az oktatás azokban is ukránul zajlana, a román csupán tantárgyként, a nyelv- és irodalomórák szintjén maradna meg. Hasonló közigazgatási terv jelent meg Odessza megyében is, ahol jelentős moldáv közösség él.⁵

Mindez arra utal, hogy a román és a moldáv nemzetiségű lakosoknak a korlátozó intézkedések és a háborús helyzet által egyaránt ösztönzött folyamatos kivándorlása következtében az ukrán oktatási reform leple alatt Délnyugat-Ukrajnában a kisebbségi tannyelvű iskolák fokozatos megszüntetésével valójában egy lassú, csendes etnikai tisztogatási folyamat zajlik.

Nicușor Dan román elnök október 24-én Iași-ba látogatott, ahol egy kérdésre adott válaszul leszögezte, hogy 2027 szeptemberéig semmiképp sem csökkenhet az ukrainai román tannyelvű líceumok száma. Bukarest folyamatos kétoldalú diplomáciai egyeztetéseket ígér annak érdekében, hogy a román tannyelvű ukrainai iskolahálózatot derogációkkal, a tanügyi reform szerint általánossá teendő ukránosítástól, valamint a kisebbségi szempontból hátrányos, korlátozó racionalizálási lépésektől is sikerüljön megóvni. Az új szabályok értelmében ugyanis egy líceumba a fennmaradásához legalább 96 tanulónak kell járnia, de ezt a kritériumot az ottani román települések nagy többsége nem tudja majd teljesíteni.⁶

A térség nemzetiségi szervezetei tiltakozása, illetve az anyaországtól történt segítségkérése eredményeként 2025. október 25-én Románia külügyminisztériuma is a tervezett iskolamegszüntetések, illetve ukránosítás leállítását kérte az ukrán féltől. Az ügyben diplomáciai megkeresésekkel él – részben nyilvános,

5 „Bezárják a román líceumok többségét Ukrajnában – Veszélyben az anyanyelvi oktatás Csernyivciben,” *Kronika*, 2025. október 25., <https://kronika.ro/kulfold/bezarjak-a-roman-liceumok-tobbseget-ukrajnaban-n-veszelyben-az-anyanyelvi-oktatas-csernyvyciben>

6 Nicușor Dan, „Declarațiile de presă susținute de Președintele României, Nicușor Dan, în cadrul vizitei la Iași”, 2025. október 24., <https://www.presidency.ro/ro/media/declaratii-de-presa/declaratiiile-de-presa-sustinute-de-presedintele-romaniei-nicusor-dan-in-cadrul-vizitei-la-iasi>

de főként informális formában – Kijev irányába. Ukrán részről azonban e relációban is a probléma érdemi kezelésére vagy megoldására vonatkozó politikai akarat hiánya, illetve halogató taktika tapasztalható. Mégpedig annak ellenére, hogy a románok is már több ízben kifejezésre juttatták – bár visszafogott, tompított formában – azt az álláspontjukat, hogy Ukrajna EU-csatlakozásának az egyik megkerülhetetlen feltétele a nemzeti kisebbségi jogokra vonatkozó nemzetközi, európai normák tiszteletben tartása.

A román–ukrán kisebbségpolitikai képletbe a 2024–2025-ös választások óta a két fél kapcsolataiban új politikai tényezőként van jelen az ukrainai román és moldáv közösségeket sújtó jogkorlátozó intézkedések miatt a bukaresti kormánykoalícióra és az államelnökre nehezedő, egyre fokozódó belpolitikai nyomás. A legjelentősebb hangadója elsősorban a mára számottevően megerősödött, George Simion vezette szélsőjobboldali és szuverenista Románok Egyesüléséért Szövetség (Alianța pentru Unirea Românilor, AUR), valamint a Diana Șoșoacă irányítása alatt álló, nyíltan oroszbarát Nagy-Románia-párti, revizionista SOS Románia (S.O.S. România, SOS RO), amelyek a homogenizációs folyamatok megfékezését követelik.

A CSENDES KISZORÍTÁSHOZ VEZETŐ ÚT

2017. szeptember 1-jén hatályba lépett az Európai Unió és Ukrajna társulási megállapodása, amelyben az utóbbi vállalta a nemzeti kisebbségek jogainak a biztosítását és a védelmét, néhány nappal később, szeptember 5-én az ukrán Legfelsőbb Tanács második olvasatban is elfogadta az ország új oktatási törvényét. Mint kiderült, az azonban a vállalások ellenére jelentős visszalépést jelent a kisebbségi jogok terén. A törvénynek az utolsó pillanatban, az érintett nemzeti kisebbségi képviselőkkel és szervezetekkel történt konzultálás nélkül, „pucszszerűen” becsempészett 7. cikke ugyanis kimondja, hogy a tizenkét éves (elemi, általános iskolai és középfokú) oktatás során kizárólag az alsó szinteken – az óvodákban és az elemi iskolákban, azaz az 1–4. osztályokban – engedélyezett az anyanyelvű oktatás. A felső tagozatra, a gimnáziumra és a líceumra vonatkozóan viszont az ukrán tanítási nyelvre történő folyamatos átállást irányoz elő. Tehát az oktatás kötelező nyelve az ukrán, és minden attól eltérő tanítási nyelv használata külön engedélyhez kötött. Bár elméletileg elegendő igény esetén van lehetőség a kisebbségi nyelvű képzésre, de semmilyen garancia nincs arra,

hogy a kérelmeket jóvá is hagyják, illetve kérdés, hogy a gyakorlatban milyen mértékben valósul meg az anyanyelvi oktatás.⁷

Az ukrán oktatási törvény emellett súlyos intézményi csapást mért a mostanáig de facto és de jure is létező nemzeti kisebbségi iskolákra, mivel jogi szinten felszámolta azokat. A gyakorlatban azonban Kárpátalján ezt az intézkedést egyelőre nem foganatosították, de az előkészítése már folyik, és a kezdeti lépések is megtörténtek.

A továbbiakban elméletileg – legalábbis a hatályos törvényi szabályozás értelmében – csupán a magán (egyházi) és az alapítványi iskolák számára teszik lehetővé a tannyelv saját jogkörben való megválasztását, így az ukrán tanítási nyelvre történő teljes átállás követelményének a mellőzését. A jogszabály azonban a közép- és felsőoktatásban csupán a kisebbségi nyelvek tanulását engedélyezi, nem pedig az oktatási nyelvként történő használatukat. Így annak ellenére, hogy a rendelkezések elsősorban az állami és az önkormányzati fenntartású intézményekre vonatkoznak, a közvetett hatásuk a magániskolákra is kiterjed, mivel a jövőben az érettségi és a felvételi vizsgákat kizárólag ukrán nyelven lehet majd letenni.

AZ UKRAJNAI NEMZETI KISEBBSÉGI JOGI HELYZET UNIÓS ÉRTÉKELÉSE

Az Európai Bizottság az Ukrajna bővítésével foglalkozó 2025. évi jelentésében igen felületesen említi – lényegében megkerüli – az ukránai nemzeti kisebbségek jogainak, valamint a vallási és lelkiismereti szabadságnak a kérdéskörét. A „Joguralom és alapvető jogok” fejezet „Alapvető jogok” alfejezetében rövidke, egy-egy bekezdésnyi rész vonatkozik e két területre, mintha azok kapcsán a helyzet problémamentes lenne.

“Freedom of religion or belief

Ukraine provides legal guarantees on freedom of religion or belief. Incidents of hate speech and intimidation based on religion or belief remain rare. Ukraine needs to ensure that the implementation of the Law on religious organisations, which prohibits the activities of religious organisations affiliated with the Russian Orthodox Church in Ukraine, for instance as regards the Metropolis of Kyiv, remains in accordance

with international standards on freedom of religion or belief, including the ECtHR's jurisprudence in this area, especially at the local and regional level.”⁸

“Protection of minorities

The rights of persons belonging to minorities continue to be generally upheld. Following the introduction in 2023 of legislation on national minorities, in May 2025 Ukraine adopted the Action Plan for the Protection of the Rights of National Minorities, which was developed in consultation with representatives of national minorities and international partners. The Action Plan should be implemented in close consultation with representatives of national minorities. The administrative capacities of the ministries and implementing bodies involved at all levels of government should be ensured and the Council of National Minorities should be further developed as a representative interlocutor.”⁹

Az anyanyelvű oktatás felszámolása érdekében jelenleg zajló folyamatra a dokumentumban egyetlen utalás sincs. Ahogy a korábban a Moszkvai Patriarchátusnak alárendelt Ukrán Ortodox Egyháznak a felekezetek közti, illetve a felekezetellenes erőszakos cselekményeket generáló betiltására, a templomai és a kolostorai – köztük az ukrainai román ortodox közösség imaházai és kultuszhelyei – elvétele célzó, az ukrán állami közigazgatás (jelenleg katonai közigazgatás) által támogatott félkatonai akciókra sem.

Úgy tűnik, az Európai Bizottság továbbra sem kívánja figyelembe venni az ukrainai nemzeti kisebbségi közösségek valós helyzetét, egyre súlyosabb jogfosztottságát. Így a jelek szerint azt a 11 pontos feltételrendszert sem tartja szem előtt, amelyet a magyar kormány nyújtott be, és a kárpátaljai magyar kisebbségi közösség képviselői az ottani tényleges szükségletek alapján alakítottak ki.

⁸ „Commission Staff Working Document: Ukraine 2025 Report. Accompanying the Document. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. 2025 Communication on EU Enlargement Policy” [Bizottsági munkadokumentum: 2025-ös jelentés Ukrajnáról. A dokumentum melléklete. A Bizottság beszámolója az Európai Parlament, a Tanács, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság, valamint a Régiók Európai Bizottsága számára. Az EU bővítési politikájáról készült 2025-ös beszámoló], European Commission, a letöltés ideje: 2025. december 5., https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en, 42.

⁹ Uo., 48.

ÖSSZEGZÉS

Az orosz–ukrán konfliktus kimenetele, a majdani rendezése, az annak a nemzetközi közösség, illetve a nagyhatalmak által megteremtendő konszenzus révén létrejövő politikai kontextusa, valamint az ukrán nemzetépítés folyamatainak a további irányai és fordulatai fogják megszabni az Ukrajna területén élő történelmi nemzeti kisebbségek jogi státuszát, kisebbségi jogait, illetve a jog- és esélyegyenlőségük biztosításának a mikéntjét is. Ukrajnában a kárpátaljai magyarok mellett a csernyivci és az odesszai románok, illetve moldovaiak alkotják a legnagyobb nemzeti kisebbségi közösségeket, így az ő helyzetük, a kisebbségi jogi védettségük (vagy a kiszolgáltatottságuk és a védtelenségük) mértéke fogja a leginkább megmutatni a kisebbségi jogi helyzet ottani alakulását, s egyúttal a leendő ukránai békerendezésnek az európaiak nemzeti kisebbségi jogi kodifikációja és normaalkotása irányára és minőségére kiható, előreláthatólag hosszú távra érvényessé váló hatását.

Az ukránai román és moldovai kisebbségi kulturális és érdekképviselői szervezetek képviselői a legutóbbi fejlemények kapcsán azt hangsúlyozzák, hogy az anyanyelvükön folyó közoktatás felszámolása vagy súlyos korlátozása a közösségi létük és az identitásuk végzetes sérüléséhez, hosszabb távon a megpecsételődéséhez vezetne. Nemcsak Ukrajna, de egész Európa, így az EU számára is kulcsfontosságú emberi jogi, humanitárius és biztonságpolitikai tényező, hogy a kontinensen élő sok tízmillió fős nemzeti kisebbségi közösségek kisebbségi jogbiztonsága megfelelő szintű legyen. Annak révén egy olyan konszolidált társadalmi helyzet válik lehetővé, amelyben a saját szülőföldjükön valamely nemzeti kisebbséghez tartozó európai polgárok is a többséggel azonos módon, komfortosan élhetnek és dolgozhatnak a nemzeti, valamint az állampolgári közösségük, illetve az egységes európai kultúrkör tagjaiként.

**MAGYAR
KÜLTÜGYI
INTÉZET**